

(dobový denní tisk) i méně oficiálních publikací (např. interní hodnocení či zápisy z diskusí) a vedle samizdatově vycházejících reflexí (pozoruhodně vizionářský Sergej Machonin), máme na mysli zejména kapitolu z diplomové práce Karla Krále (245–263), která byla jednou z prvních analýz inscenační poetiky Divadla na provázku.

„Příběh“ *Společného projektu Cesty (křižovatky – jízdni řády – setkání)* uzavírá studie Radky Kundorové „Mocenské strategie v kritickém ohlasu na *Společný projekt Cesty...*“, která metodou hodnou pozornosti (stručně ji můžeme vyjádřit jako pojmenování jednotlivých postojů a z nich vycházejících strategií) analyzuje kritické ohlasy, argumentaci, jazyková ustálení i stereotypy kritiků a jejich strategické „hry“, jež byly pro danou dobu příznačnými. Ukazuje se, že pro sledovanou historickou epochu je to jedna z možných cest, jež vede k pochopení, a především pak ke kontextuální interpretaci textů kritiků, kteří ve své době nemohli v oficiálních médiích zcela otevřeně pojmenovávat a hodnotit. Tato kapitola pak z logiky věci překračuje svědectví aktérů a účastníků a posouvá publikaci z žánru komentovaného dokumentu k teoretické práci.

V každém případě se jedná o další publikaci vycházející v rámci grantového projektu *Dokumentace a analýza tvorby brněnských studiových divadel*. Celý projekt sice oprávněně vzbuzuje námitku, že se jedná o sebestvrvující petrifikaci vlastních úspěchů, to by nás však nemělo zmašť,

vždyť její základní metodou je heuristika – a to je cenné. Je to kniha potřebná, kvalitně vytvořená a má své místo v knihovně české teatrologie.

BIBLIOGRAFIE

NEKOLNÝ, Bohumil. 1991. *Studiové divadlo a jeho české cesty. Polemika o problémech, konfliktech a myšlení*. Praha: Scéna, 1991.

Eva Stehlíková | Judita Hoffmanová. Ctibor Turba. Inscenační a režijní práce v letech 1966–1990

Brno: JAMU, 2011. 162 s., 59 obr. příl.

Nebývá zvykem, aby diplomová práce vyšla tiskem a aby ji vydala jiná vysoká škola než ta, na níž byla obhájena. V případě Judity Hoffmanové a její malé monografie o Ctiboru Turbovi (viz diplomovou práci v informačním systému FF MU) se tak stalo k prospěchu autorky i jejího tématu. Není totiž žádným tajemstvím, že kritická reflexe díla této mimořádné osobnosti není dostatečná, mnohé důležité dokumenty jsou nedostupné a o Turbově práci v zahraničí víme málo. Judita Hoffmanová tak učinila první krok k zaplnění dalšího bílého místa na mapě české teatrologie.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol – v první kapitole („Ctibor Turba“, 11–22) je shrnut život a pracovní aktivity tohoto mima, v druhé kapitole („Historický kontext a inspirační zdroje“, 23–33) autorka zasazuje jeho dílo do dobového kontextu a kontextu vývoje pantomimy u nás i v cizině, třetí část („Od hry s objekty k filmu“, 34–42) se věnuje Turbovým inscenačním postupům, poslední a nejrozsáhlejší kapitola („Témata a rekonstrukce inscenací“, 43–80) přináší analýzy a rekonstrukce vybraných inscenací z let 1970–1990 a je vlastním jádrem celé monografie. Nedílnou součástí sličné knížky je výborná obrazová příloha, jejíž řazení není zcela jasné (nejstarší fotografie jsou z r. 1966, nejmladší z r. 1998), je tu pochopitelně obsáhlý soupis pramenů a literatury a nesmírně cenný přehled inscenací a filmů, na jejichž vzniku se Ctibor Turba podílel (137–151, doplnit by se daly ještě další Turbovy filmové role a jako dokument alespoň televizní pořad *Na plovárně* z r. 1998). Práci uzavírá krátký výbor z rozhovorů, které autorka s mimem vedla v letech 2008–2010 (152–156) a biografický slovníček osobností, o nichž se v knížce mluví – od Antonina Artauda až po Jiřího Vyšehlída (57–162). Přílohami Judita Hoffmanová svou práci nesporně obohatila, jen škoda, že nezpracovala připomínky vedoucího práce a oponenta, kteří svorně tuto práci vysoce ocenili. To se týká především kapitoly druhé, kde je autorka příliš závislá na sekundární literatuře, jak svědčí poněkud sche-

matická a ne zcela přesná charakteristika tvorby M. Marceaua a L. Fialky, za uvážení by stál i bližší pohled na práci Turbových kolegů. Došlo také k některým zkratům (str. 24: *Dva tisíce slov* nebylo výzvou pracovníků Československé akademie věd, byť některé osobnosti z akademických řad jako např. prof. Otto Wichterle k ní daly podnět, str. 27: kniha Františka Kožíka *Největší z Pierotů* jistě vzbudila v padesátých letech zájem o pantomimu, nebyla však v žádném případě napsána na konci padesátých let, první vydání je už r. 1939, v r. 1954 vyšlo třetí, přepracované vydání). Najde se tu samozřejmě i pár překlepů – Publius Ovidius je Naso, nikoli Nasso, dnes již zemřelý herec je Bronislav Poloczek atd.

Judita Hoffmanová dokázala téměř nemožné – popsala dávno neexistující inscenace tak, že o nich máme jasnou představu. Pracovala se vším materiálem, který se jí podařilo shromáždit, a opřela se o svědectví samotného mima. Nabízí se však otázka, zda by nestálo zato vyslechnout také Turbovy spolupracovníky a konkurenty. Nicméně i bez této konfrontace z práce vyplývá Turbova hluboká znalost světového divadla a filmu, z nichž je schopen čerpat podněty (commedia dell'arte, japonský kjógen, absurdní divadlo, klaunská tradice, filmová groteska atd.), proměny a vývoj jeho režijních postupů i schopnost využívat nejrůznější formy divadla a filmu a obohacovat jimi „čistou“ pantomimu. Turbova režijní činnost je patrně již uzavřena a můžeme jen

litovat, že už nikdy neuvidíme jeho *Klaunerie* s fascinující hrou se světlelem jako nehmotnou rekvizitou nebo *Archu bláznů*. Potěšující však je, že Turbovo „pantomimické“ myšlení nikterak neustrnulo, jak se můžeme přesvědčit na jeho otevřeném dopisu melancholickému Borisu Hybnerovi, v němž Turba optimisticky bilancuje soudobý vývoj pantomimy absorbující všechny nové podněty a projevuje nad nimi téměř bezbřehou radost (viz <http://www.divadelni-noviny.cz/author/ctibor-turba>).

ORIENTACE

Andrea Jochmanová |
Jan Burian. *Nežádoucí návraty E. F. Buriana*

Praha: Galén, 2012. 494 s.

Milý Jane Buriane, neznáme se sice, osobně jsme nikdy neměli tu čest, pokud ovšem nepočítám Vaše kulturní ozdravovny, pořádané v brněnské Leitnerce, kam se čas od času ráda chodím občerstvit, což je ovšem poznávání poněkud jednostranné, nikoliv vzájemné. Já jako jedna z množiny anonymního publika, Vy jako vůdčí činitel zmíněné kulturní lázně. Proč Vám piši, je vcelku jasné už z daného nadtitulu tohoto epistolárního pokusu o vyjádření se k *Nežádoucím návratům E. F. Buria-*

na. V prvé řadě bych měla poděkovat – za netradiční, svéráznou, originální a nečekaně pojatou publikaci, která stojí na pomezí mnoha žánrů. Je a není to monografie, je a není to faktografie, je a není to umělecké dílo, ve kterém je a není jeden vypravěč, zato je v něm několikanásobně zhmotněn zjevný autorský subjekt díla, jak by (snad) řekl profesor Srba. Je a není to také přesně takový typ díla, který byl pro divadelní tvorbu Vašeho otce tak charakteristický – lyrické a epické jevy propojeny s jevy dramatickými v přeneseném slova smyslu, lépe řečeno tedy s jevy historickými, jež se staly soukolím celého dramatu života jedné osobnosti, to vše tentokrát jemně naruby (což mi evokuje název jednoho z dramatických děl Vašeho otce, na jehož existenci před pár lety upozornil Jan Dvořák v *Orghastu*), respektive v artefaktu literárním čili na rozdíl od toho divadelního nepomíjivém. I to poslední zmíněné je konstatováním do jisté míry sporným, protože v době, kdy kniha vyšla, byla aspoň u nás v Brně velmi rychle rozebrána, a přestože byl její návrat na pulty knihkupectví více než žádoucí, trvalo nějaký čas, než se znovu objevila. Z toho ovšem plyne pozitivní zjištění, že *Nežádoucí EFB* se stal silně žádaným – v mém případě dokonce podpultovým – středem zájmu.

Z hlediska divadelního historika mě kniha potěšila nejen svou strukturou, kterou jste přes své epistolární vstupy chtěl zjevně udržet na rovině objektivně předložených materiálů podstaty (často) subjektivní, ale